

Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Kütüphaneciliği Sempozyumu Açılış Konuşması

Ali Fuat KARTAL*

Değerli konuklar,

Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından düzenlenen, "Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Kütüphaneciliği" adlı sempozyuma hoş geldiniz.

Gösterdiğiniz bu nazik tevaccühten dolayı şahsım, Türk Kütüphaneciler Derneği ve Düzenleme Komitesi adına hepinize en derin teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Öncelikle bir konuyu sizinle paylaşmak istiyorum. Sempozyum hazırlıklarına başladığımızda oluşturduğumuz anlık mesajlaşma grubu yazışmalarımıza baktım, sempozyum hazırlıklarına 2 Haziran 2022 tarihinde başlamışız. Çalışmalara birlikte başladığımız Genel Başkan Yardımcımız sevgili Emre Hasan Akbayak'ı ise 2 Ocak 2023 tarihinde kaybettik. Sevgili arkadaşımı özlem ve rahmetle anıyorum.

Değerli konuklar,

Sempozyumun açılış konuşmalarını yapacak olan kıymetli hocalarımız Prof. Dr. Sayın Celal Şengör ve Prof. Dr. Sayın İrfan Çakın hocalarıma teşekkür ediyorum.

Sempozyuma bildiri sunan ve moderatörlüğü üstlenen değerli hocalarımıza ve meslektaşlarımıza ne kadar teşekkür etsek azdır.

Adını, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün verdiği fakültenin bu tarihi salonunu bize tahsis eden Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi **Dekanı Prof. Dr. Sayın Levent Kayapınar'a** sempozyumun ruhuna yakışır bir salonda gerçekleşmesine imkan tanıdığı için teşekkür ediyorum.

Ayrıca iş birliğinden dolayı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi BBY Bölümü'ne, bölüm başkanımız Prof. Dr. Sayın Sacit Arslantekin'in şahsında teşekkürlerimi sunuyorum.

Sempozyuma **sponsorluk** destekleriyle işimizi kolaylaştıran bizimle dayanışma nezaketini gösteren, Türk kütüphaneciler Derneğinin dostları, paydaşlarımıza da teşekkürlerimi sunuyorum.

Teşekkürü hak eden birileri daha var: sempozyum boyunca bizlere yardımcı olacak geleceğimiz, umudumuz ve gelecekte sorumluluk almak üzere, mesleğe hazırlanan sevgili öğrenci arkadaşlarımıza da teşekkürlerimi sunuyorum.

O halde sadede gelebiliriz. Neden böyle bir sempozyum düzenledik?

Yüzyıllar; bir ülkenin hayatında önemli bir dönüm noktası olmasının yanı sıra geriye dönerek alınan yolun değerlendirildiği ve aynı zamanda geçmişin muhasebesini yapıp geleceği planlama fırsatı da verirler.

* Türk Kütüphaneciler Derneği, E-posta: kartalaf@gmail.com
Turkish Librarians Association. E-mail: kartalaf@gmail.com

Geçmişte neyi yaptık ya da yapamadık da bu durumdayız? Bunları konuşup, tartışarak önümüzü daha iyi görmemiz için yol gösterici olabilecek kararlar almamıza olanak yaratırlar. Biz mesleğimizle ilgili üç gün boyunca bu salonda bunu yapmaya çalışacağız.

Bu nedenle açılış konuşmamda önemli gördüğüm birkaç konuya kısaca değinmekle yetineceğim.

Değerli Konuklar

1949 yılında kurulan, Türk Kütüphaneciler Derneği, 100 yıllık Cumhuriyetin 74 yılına bilfiil şahitlik etmiş, kütüphanecilik biliminin ve meslektaşlarının gelişimine öncülük görevini üstlenmiş, 1996 yılında kütüphaneciliğin “**Mesleki Etik İlkeleri’ni**” belerlermiş, 2008 yılında alanımızla ilgili “**Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi’ni**” hazırlamış, mesleğimiz gereği sansüre karşı olan, ayrıca yayınlama ve düşünce özgürlüğünü savunmanın yanı sıra, meslektaşlarının özlük hakları için mücadele eden köklü bir dernektir.

Değerli Konuklar

Türk halkı Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde dünyanın en haklı, en meşru bağımsızlık savaşını emperyalistlere karşı vererek, kazandığı zaferi 29 Ekim 1923’te Cumhuriyeti ilan ederek, yönetim şeklini de belirlemiştir.

Toplumunun ilerlemesi ve halkın zihniyetinin değiştirilmesi için genç Cumhuriyet’in, siyasi ve zihinsel bir dönüşüme ihtiyacı vardı. Yeni bir toplumun inşasında kuşkusuz Atatürk’ün entelektüel birikimi yönlendirici olmuştur.

Ulusal Kurtuluş savaşı sonrasında yeni bir Türkiye yaratmak ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, Cumhuriyetin kuruluş felsefesindeki amaçlarından birisidir. Fakat neredeyse 100 yıllık cumhuriyet tarihimiz çağdaşlığı yakalama çabalarıyla geçmiştir.

Cumhuriyetin 100. Yılında çağdaş uygarlık düzeyinin neresindeyiz? Her alanda bunun sorgulanması gerekiyor. Biz bu üç günlük sempozyum programında, kütüphanecilik alanında çağdaş uygarlık düzeyinin neresindeyiz? tartışmasını yapmaya çalışacağız.

100 yıllık Cumhuriyet tarihimizde çoğu kez laiklik kaygısıyla yapılan askeri darbeler sadece demokrasimize zarar vermedi. Sansür ve kitap yasaklamaları ile yayın hayatımızın yanı sıra kütüphanelere de çok büyük zararlar verdi. Yasaklanan yayınlar, sarı zarflara konulup “YK” (Yasak Kitap) rumuzu ile kütüphane raflardaki yerini aldı.

Bildiğiniz gibi 1934 yılında Atatürk’ün emri ile hazırlanan Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu’ derlenen kitapların gönderileceği kütüphaneler sayılırken ilk sırada Milli Kütüphane var ve kanun metinde parantez içerisinde (bu kütüphane teşkil oluncaya kadar derlenen basma yazı ve resimler Maruf Vekillinin bu işe memur edilen teşkilatı tarafından hıfz olunur) denilmektedir.

İşte bu parantez içerisindeki ayrıntı dönemin kütüphaneye, ulusal kültürün korunmasına bakış açısını ve ileri görüşlülüğünü de gösterdiğini düşünüyorum. Henüz Milli Kütüphane kurulmadan derleme kapsamına alıp, tüm dünyada olduğu gibi ulusal kültür belleği oluşturma görevi Milli Kütüphaneye verilmiştir.

1946 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan Milli Kütüphane 23 Mart 1950 tarihinde kabul edilen kanun ile ülkemizin kanunu olan ilk ve son kütüphanesi oldu.

Milli Kütüphane Kanun Tasarısı, Bakanlar Kurulunca onaylandıktan sonra dönemin başbakanı Şemsettin Günaltay tarafından TBMM’ne sevk edilirken, tasarının gerekçesi şu cümle ile biter.

“Kurulması en az yüz yıl gecikmiş olan Türk Milli Kütüphanesinin en kısa zamanda bir ilim ve irfan abidesi halinde yükselmesini hedef tutmak maksadıyla ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.”

Kanun, TBMM Genel Kurulda oylamaya katılan 240 Milletvekilinin tamamının “evet” oyuyla kabul edilmiştir.

Dönemin başbakanı Sayın Şemsettin Günaltay'ın Milli Kütüphane özelinde söylediği gibi maalesef bazı şeyleri hayata geçirmemiz ve kabullenmemiz için yüzyılların geçmesi gerekiyor.

Milli Kütüphanenin bugünkü durumuna gelecek olursak; kanunu olan tek kütüphane, 703 sayılı KHK'nın 107. Maddesi ile Milli Kütüphane Kuruluşu Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece Milli Kütüphane Başkanlığı kadrosu da sona ermiştir.

Görüldüğü üzere Milli Kütüphanenin kanunu, başkanlığı ve özerkliği yok edilerek, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığının kendi etkinlik alanında olan Milli Kütüphaneyi ulusal ve uluslararası düzeyde hizmet üretebilecek bir konum ve yasal statüye gecikmeden getirilmesini istiyoruz.

Milli Kütüphane Kanunundan söz etmişken 100 yıllık Cumhuriyet tarihimizde henüz bir “Kütüphane Kanunumuz” maalesef yok. Bu konuda Türk Kütüphaneciler Derneği olarak, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü ile ortak kanun tasarısı çalışmalarımız oldu ancak bugüne kadarki Kültür ve Turizm Bakanları bu konuyu sahiplenip, TBMM'ne taşımadılar.

Değerli Konuklar

Sempozyum boyunca kütüphane türlerini, halkevlerini ve köy enstitüleri ile yayıncılık hayatımızı ele alıp ayrıntılı bir şekilde tartışacağız. Ancak, önemli gördüğüm başlıklara kısaca dikkat çekmek istiyorum.

Son yıllarda özellikle mimari açıdan estetik değere sahip yeni halk kütüphanelerinin yapılması ve sözleşmelide olsa kütüphaneci alımları mesleğimiz açısından önemli bir gelişmedir.

Fakat uluslararası standartları göz önüne aldığımızda halen kütüphane ve kütüphaneci sayımız yetersizdir. Öte yandan birçok ilçe ve beldemizde kapalı kütüphanelerimizin olması da başka bir problem.

Bildiğiniz gibi son yıllarda belediyeler kütüphane açmaya başladılar. Fakat kütüphaneye personel alımında en son akıllarına gelen kütüphaneciler oluyor. Kütüphane açma iradesini gösteren yönetim acaba bu işin bir bilimi olduğunu ve üniversite düzeyinde eğitimi yapıldığını bilmezler mi? Tabii ki biliyorlar bilmeyenlere de biz söylüyoruz. Anlaşılan torpilli kütüphaneci sayımız yetersiz.

Okul Kütüphaneleri zaten kütüphane türleri arasında en sorunlu olan yapı. Geçtiğimiz yıl Milli Eğitim Bakanlığı “**Kütüphanesiz Okul Kalmasın**” kampanyası yaptı. Eğitim anlayışımızın kütüphane kurumuna karşı takındığı kayıtsızlıktan kurtulacağını düşünmeye başlamıştım ki bu kapmayanın bağışlar ile yürütülmesinin yanı sıra, kampanyanın bir plan ve politika çerçevesinde yürütülmediğini de gördük. Tabii bu kampanyada da kütüphaneci aklımıza gelmiyor.

Değerli Konuklar

Özellikle **işsizlik sorunu yaşayan meslektaşlarımızın** durumuna bir parantez açmak istiyorum. Zira ısrarla, bu konuyu sempozyumda gündeme getirmemizi sosyal medya üzerinden bize ilettiler.

Bildiğiniz gibi BBY Bölümleri sayısının hızla artması hem eğitimin kalitesini hem de mezunlarımızın iş bulmasını olumsuz yönde etkiledi.

Hatta öğretim üyesi örgütlenmesini dahi tamamlamadan, öğrenci alımlarına giden bölümlerimiz oldu. Bunu hangi mantıkla yapıyorlar anlamış değilim. Eğer ben bölüm açarım, öğrenci alırım, eğitimin niteliği de önemli değil, sonrası da beni ilgilendirmez diye düşünüyorlarsa, buna söylenecek bir tek sözüm var o zaman ülkenin geleceği de sizin umurunuzda değil demektir.

BBY özelinde söz ettiğim bu durumu maalesef diğer alanlarda da yaşıyoruz. Eğitim demişken Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan bir tespiti sizinle paylaşmak istiyorum.

Biliyorsunuz cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle Nazi zulmünden kaçan birçok bilim insanı ülkemize davet edilmiş ve bu bilim insanları raporlar hazırlamışlar, fakülteler, bölümler kurmuşlardır.

Örneğin; 1932 yılında Türkiye Devleti, Cenevre Üniversitesinden Prof Dr. Albert Malche'ye Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) hakkında rapor hazırlatıyor. Malche raporunda üniversiteyle ilgili şu tespitlerde bulunuyor.

1. Bilimsel Yayın eksikliği,
2. Öğretim Üyeleri arasındaki çekişme ve sürtüşme,
3. Üniversitenin toplumdan kopuk olması,
4. Düşük ücret nedeniyle öğretim üyelerinin dışardaki işlerini üniversiteye yeğlemeleri ve bu nedenle üniversiteye fazla zaman ayıramamaları,
5. Ders ve yöntemin yetersizliği ve ezbere dayalı olmasının sakıncası,
6. Türk Öğrencilerine verilen yabancı dil bilgisinin yetersizliği,
7. Geleceğin Türk öğretim üyelerinin yurt dışında eğitilmesi gerektiğini rapor ediyor.

Bu rapor çerçevesinde, yüz yıl sonra üniversitelerimizde nelerin değiştiğini sizlerin takdirine bırakıyorum.

Değerli Konuklar

Demokratik bir toplumun geliştirilmesinde ve yaşatılmasında önemli bir işleve sahip olan, kütüphaneler gerçekten büyük bir eşitleyicidir; ırk, inanç, gelir seviyesi ve bizi bölme eğiliminde olan diğer tüm şeyleri görmezden gelen tek yerdir. O yüzden kütüphaneleri ve kütüphanecilerimizi sevelim, koruyalım ve destekleyelim.

Son sözümü sevgili hocamız Prof. Dr. Özer Soysal'ın bir sözüyle bitirmek istiyorum. "**Kütüphanecilik mesleği**, içinde yüzbinlerce cilt bulunan kütüphaneler değil, insani değerlerin erdemine inanarak yetişmiş elemanlarla hayatîyet ve kişilik kazanacaktır"

Tekrar sempozyumun başarılı ve verimli geçmesini ve gelecek yüzyılımıza ışık tutmasını diliyorum hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ali Fuat Kartal

04.10.2023